

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-394-4-9>

Дудник Ігор, кандидат мистецтвознавства,
викладач Інституту інноваційної освіти КНУБА

Бібліографічний огляд українських досліджень, присвячених шрифтовому мистецтву, виданих протягом останніх 10 років

Ключові слова: шрифт, бібліографія, 2013–2023.

Igor Dudnyk, Candidate of Art History, Lecturer at the Institute of Innovative Education of Kyiv National University of Construction and Architecture

A bibliographic review of Ukrainian studies on type art published over the past 10 years

Abstract. The research is based on articles about type art published by Ukrainian authors in 2013–2023. The research included scientific publications and an array of articles from the Internet. The study concluded that the number of Ukrainian publications has increased significantly in recent years.

Key words: *font, bibliography, 2013–2023.*

Ще 10 років тому шрифтова література, якою користувались в Україні була, майже виключно, російськомовна. Дещо змінилось у 2014 р. після російської анексії Криму та інтервенції на Донбасі. З цього часу чимало українців припинили купувати російську фахову літературу, і взагалі будь-які контакти з росіянами.

Згодом почали видаватися україномовні переклади та з'являтися книги українських авторів. Актуальність подібних процесів підсилася після прийняття закону про заборону використання російських джерел в освіті та науці, і на сьогодні, існування україномовної фахової літератури є не лише важливим, а і необхідним. Ми оглянемо фахові публікації, присвячені галузі мистецтва шрифту, які з'явилися протягом 2013–2023 рр.

Спочатку про книги. Їх небагато, але це праці кращих Майстрів українського шрифту, представників професії старшого покоління:

- Мітченко В. Каліграфія. Взаємовпливи шрифтів: теорія і практика; кирилиця і латиниця; історія і сучасність. Київ : Laugus, 2018. 288 с.

- Лесняк В. Відтворення шрифтової спадщини. Київ : ArtHuss, 2020. 160 с.

- Чебанік В., Ерцен-Глерон В. Книга Буття та об'явлення української мови. Київ : Саміт-книга, 2021. 992 с.

- Чебанік В., Ерцен-Глерон А., Корнієнко А. Графіка української мови. Рутенія. Київ : Друкарський двір Олега Федорова, 2022. 184 с.

Віталій Степанович Мітченко, доцент Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури, у своїй книзі, яку він писав кілька років, намагається зрозуміти місце кирилических шрифтів у їх взаємозв'язку з латинськими; проаналізувати історичний поступ графіки літер

української кирилиці. Книга, як і попередня праця Віталія Степановича «Естетика українського рукописного шрифту», видана ще у 2007 р., багато і ґрунтовно ілюстрована.

Книга «Відтворення шрифтової спадщини» підготована Володимиром Івановичем Лісняком, професором Харківської державної академії дизайну та мистецтв, увібрала в себе роботи студентів Харківської академії, періоду 2005–2019 рр., і є певним продовженням видань 2004 і 2006 рр.: «Акцидентний шрифт» та «Модерністські та постмодерністські шрифти», але в книзі 2020 р., зібрані роботи, які ґрунтуються на конкретних історичних зразках. Реконструйовані, зокрема, шрифти що виконані на основі літерацій таких українських художників як Нарбут, Єрмілов, Косарєв, Адамович та ін.

У книгах Василя Яковича Чебаніка (професора Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука), що написані у співавторстві, викладаються ідеї Василя Яковича щодо відновлення української автентичної абетки – «Рутенії». У книгах подаються, як ґрунтовні історичні дані, так і приклади сучасних шрифтових розробок Василя Чебаніка. Перші видання з ідеями «Рутенії» були надруковані у 2004 р., а їх опрацюванням Василь Якович почав займатися майже півстоліття тому.

Також до масиву книг слід додати навчальний посібник «Шрифтовий дизайн» (Харків : ХДАДМ, 2019. 144 с.), авторства доцента Харківської державної академії дизайну та мистецтв Тетяни Іваненко та низку важливих для теми, статей (з ними можна ознайомитися на сторінці дослідниці на GoogleScholar).

З Харковом пов'язане ім'я ще одного дослідника шрифту, випускника ХДАДМ, засновника порталу «Рентафонт» Євгена Садко. Завдяки своїй неймовірній енергії, а також рівню занурення до теми, Євген періодично видає надзвичайно цікаві та ґрунтовні, а головне: актуальні та гострі матеріали, що публікуються, переважно, в мережі на платформах «Рентафонт», «Medium», «Telegraf Design».

У ще одного харків'янина – Олексія Чекаля, практикуючого шрифтового дизайнера, аспіранта ХДАДМ (працює над дисертацією «Естетичні та технічні аспекти шрифтового дизайну в контексті мультикультурних систем писемності»), вийшло нещодавно кілька статей у наукових збірниках ХДАДМ.

З Київською державною академією декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука пов'язані імена вихованиць Василя Чебаніка – Віталіни (Оліфіренко) та Вікторії (Зуєвої) Лопухіних та Ольги Шпак, які мають кілька публікацій, як у мережі, так і в наукових виданнях.

Чимало статей та заміток були опубліковані на різних онлайн-майданчиках (Телеграф, Читомо, Рентафонт), але на жаль, значна частина цих публікацій анонімні. До авторських же публікацій теж треба ставитись з певною обережністю і розумінням, що це не наукові статті. Але тим не менше, добре, що публікацій на тему українського шрифтарства

Section 1. Ukrainian art from ancient times to the present

з'являється в мережі все більше і більше, і будемо сподіватись, що кількість, з часом, переросте в якість.

Якщо ж звертатися до наукових публікацій, то шукати їх треба в друкованих виданнях. Автором були оглянути основні наукові збірники найбільших освітніх центрів українського мистецтва і дизайну: Харкова, Києва, Львова. Кількість наукових публікацій, пов'язаних з шрифтовою темою приємно вражає – їх більше ніж півсотні. Варто відзначити серед них праці відомих практикуючих шрифтовиків Віталія Мігченка та Ярослава Куця.

На кінець цієї, вже досить розлогої, бібліографічної замітки, зазначимо що автором за останні 10 років також були опубліковані наукові статті шрифтової тематики, з переліком яких можна ознайомитись на GoogleScholar.

Підсумовуючи, варто констатувати, що кількість публікацій, пов'язаних зі шрифтовим мистецтвом, в Україні за останнє десятиліття відчутно збільшилася, а якість ненаукових публікацій на інтернет-ресурсах суттєво покращилася. Центрами шрифтового мистецтва продовжують лишатися Харків, Київ та Львів.

